

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Modern nyelvtanítás fonetikus szöveg és beszélőgép segélyével.

Idegen nyelvi oktatásunk egy nagy hiánya, hogy a tanulók nem sajátítják el kellően az idegen nyelv helyes kiejtését. Különösen tapasztalható ez azon vidékek iskoláiban, ahol a tanulók túlnyomó többsége magyar anyanyelvű. Ezeknél úgy a német, mint a francia kiejtés sok kívánni valót hagy hátra. Pedig a helyes kiejtés nem kevésbé fontos, mint a grammatika szabályainak a betartása. Az idegenben járó ember hányszor csodálkozik azon, hogy dacára grammatikailag helyes szerkezetű mondatainak, sem őt nem értik meg, sem pedig maga nem képes követni mások beszédét. Ennek az oka kiejtésének tökéletlen voltában s halló szervének gyakorlatlanságában rejlik.

Azért az életre előkészítő iskolában nem ügyelhetünk elég gondosan a tanulók helyes kiejtésére. Ez persze fárasztó dolog. Azonban a tanár részéről történő legkisebb mulasztás is megboszúlja magát. Különösen a kezdetben, elnézésünk folytán támadt hibák a legmaka-
csabb ellenállást tanúsítják a későbbi korrekciókkal szemben.

A tanuló különben igyekszik az idegen szó kiejtését anyanyelve hangjaival jelölni. Ez a jelölés persze tökéletlen s nem egyszer hibás kiejtésre vezet. Megtiltsuk ezek után a tanulónak az ilyen fonetikus jelölést? Ezt ne tegyük, hanem vezessük reá a helyesebb jelölési módra s adjunk kezébe fonetikus szöveget.

Az ilyen fonetikus jelölésnek nem szabad komplikálnak lenni, mert különben elveszíti praktikus értékét.

Azok a hangok, amelyek a tanuló anyanyelvében előfordulnak, ezen nyelv betűivel jelölendők, a többiek valamely jól ismert más nyelvével. A magyar nyelvet hanganyagának gazdagsága különösen alkalmassá teszi erre a szerepre. Mivel azonban nyelvünkben a hangsúly az első szótagra esik s megszoktuk az idegen szavaknak is ilyen módon való hangsúlyozását, ezen hiba elkerülése végett szükséges a hangsúlyos idegen szótag megjelölése.*

* E fonetikus írást alkalmazza az eredeti szöveg mellett Barla-Szabó Titus «Francia Úti Társalgó» c. munkájában. Franklin-Társulat nyomdája. 1908. 1 K 60 f.

Az ilyen fonetikus szöveg használata az eredeti mellett kétségkívül nagy előnnyel jár. Tanár s tanuló feladatát nagyon megkönnyíti. Tökéletesen azonban semmiféle átírás sem adhatja vissza az idegen nyelv összes hangjait.

Szerencsére a technika mai előhaladottsága ez utóbbira is módot nyújt, a fonográf, illetőleg a grammofon felhasználásával. A direkt módszerű nyelvtanítás ezen újabb haladásával a külföldön s legközelebb Ausztriában több közép- és főiskolában találkozunk, ahol az ilyenfajta tanításnál nevezetesen a D. G. A. G. (Deutsche Grammophon Actien Gesellschaft, Berlin) gépeit s hengereit, illetőleg lemezeit használják.

Hogy folyik most már az ilyen tanítás? Erre nézve felvilágosítást nyújt Reko Viktor «Sprachenerlernung mit Hilfe der Sprechmaschine» c. kis műve (Stuttgart, Violet W. 1908).

A beszélőgépet használhatjuk úgy a magántanulásnál, mint a nyilvános osztálytanításnál.

A magántanulásnál mindenekelőtt a grammofon idegennyelvű szövegének a fordítását kell átnéznünk, hogy tudjuk, miről van szó. Ha ez megtörtént, akkor a fonetikus szöveg kerül sorra, melyből a kiejtést, legalább nagyjából, megismerjük. Ezen előkészület után elővesszük a beszélő gépet. Ennek a felvételei német, illetőleg francia, angol születésű és mintaszerű kiejtéssel bíró egyének beszéde vagy szavalata, illetőleg éneke alapján történtek. Hallgatásuk s a hallottak utánmondása folytán tehát hibátlan kiejtésre tehetünk szert.

Hogy ezt elérhessük, első sorban fülünket kell hozzászoktatnunk az idegen nyelv hangjainak a felfogásához.

Ezt megkönnyíthetjük azáltal, hogy a grammofon hallgatása közben az írott szövegbe nézünk. Így lassanként eljutunk a nyelv alkotó elemeinek a megértéséhez.

Ha az egyes szavak így, ismételt hallás után, bevésődtek emlékezetünkbe, gyakorolnunk kell beszédünket. A szavak után jönnek a mondatok s végre az egész szöveg utánmondása, a grammofon ellenőrzése mellett.

Nagy haszonnal jár a beszélőgép alkalmazása az osztálytanításnál is. Itt a tanulók a könyvbe nézve követik a felvett leckének a tanár által való felolvasását. Ez az olvasás lassú tempóban történik. A tanulók minden egyes mondatot egyenként, majd karban, a tanár után mondanak, miközben ez a hibákat rögtön kijavítja. Ezalatt persze ügyelni kénytelen saját kiejtésének a helyességére, mert tanítványai a beszélőgép segélyével mindig ellenőrizhetik. Az előforduló hibák javításánál a tanár fonetikus írást használhat. Ha a tanulók ilyen módon a kiejtéssel nagyjából tisztába jöttek, akkor elővesszük a grammofont. A lemezt, mely a tárgyalt szöveget tartalmazza, ráhelyez-

zük a lemezlapra, a csavart meglehetősen mélyre állítjuk, hogy a gép a beszédet lassan adja vissza s utasítjuk a tanulókat, hogy a hangtölcsérből jövő hangokra élesen figyeljenek. A gép működése alatt meg kell nekik engedni a szövegnek a könyv nyomán való követését.

Ha így mondatot mondat után jól átvettünk, a gépet félretesszük s valamelyik tanulóval olvastatjuk az elhangzott részletet. A hibákat a beszélőgép igénybevételeivel rögtön kijavíthatjuk. Az olvasást mindaddig gyakoroltatjuk, amíg a tanulók a helyes kiejtést el nem sajátították. Ha fonetikus szöveget is használunk, úgy ennek az olvastatása, a beszélőgép előadása alatt is, megelőzi a közönséges írású szövegét.

Miután így a tanuló fülét és beszéd szervét megfelelően gyakoroltuk, a kiejtés és az írásmód összehasonlítása által elérjük azt, hogy a tanuló a helyesírás szabályait is elsajátítja. A gyakorlat útján szerzett ügyesség felkölti érdeklődését, ami nagyon megkönnyíti további feladatunkat.

A szöveg olvasását s leírását követi annak könyv nélkül való megtanulása. Persze, óvakodni kell az értelmetlen memorizálásától s csak a kellően megmagyarázott szöveg betéve való tudását követeljük. Így elérjük idővel azt, hogy a tanuló az idegen ajakról elhangzó idegen szót is megértve, még pedig a gyors beszédet is, mert a grammofon sebességét egy bizonyos határig fokozhatjuk, anélkül, hogy a hangok elmosódnának.

A tanultak tartósabb megőrzését biztosítják a gyakorlati úton elsajátított grammatikai ismeretek. Egy-egy szó vagy alaktani csoport elvégzése után a megfelelő összefoglalás következik, mint azzal a direkt módszerű nyelvtanításnál találkozunk.

A beszélőgépet a modern nyelvtanításnál külföldön számos helyen használják sikerrel. Így az angol iskolai köröket nagyon kielégíti az az eredmény, amelyet különösen a leányiskolákban vele elértek. Dániában a beszélőgépet úgy az iskolákban, mint a kopenhágai egyetemen is használják. A bécsi egyetem angol szemináriuma már több éve használja a grammofont s a vezető tanférfiak nyilatkozata szerint a gép a hanglejtést s a hangszínezetet nagyon kielégítő módon adja vissza. A bécsi középiskolák közül a cs. kir. Ferenc József-reáliskola francia nyelvtanításánál a grammofon a Hölzel-féle faliképek magyarázatát szolgáltatja.

A XIII. Allgemeine Deutsche Neuphilologentag 1908. évi június havában Hannoverben tartott gyűlésén dr. Panconcelli Calzia, a marburgi egyetem fonetikus kísérleti termének a vezetője, vetített képekkel illusztrált előadást tartott a phonautografia használatáról a modern nyelvtanítás különböző fokain s kiállítást rendezett az itt hasz-

nált taneszközökből. Kifejtette, hogy a phonautografia a pädagogiának nem ellensége, hanem szolgálja akar lenni. Kiváló mértékben előkészíti pl. a tanítót az idegen nyelvű költemény hanglejtésének a visszaadására. Rámutatott a beszélőgép használatára a tanítás különböző fokain, úgy a magántanulásnál, a középiskolában s a felső tanintézetekben, megemlékezve különösen a genfi egyetemről, amely a beszélőgépet már 10 év óta használja.

Zlabek F. V. brünni főreáliskolai tanár a «Zeitschrift für das Realschulwesen XXXIII. évf. XII. füzetében a phonautográfiának a modern nyelvtanításnál való fontos szerepéről szólva a grammofonnak (lemez-beszélőgép), előnyt ad a fonográfval szemben (henger-beszélőgép). Az előbbi ugyanis, bár nem engedi meg az általunk eszközölt felvételeket, inkább megfelel a tanítás céljainak, mivel hosszabb dráma vagy operarészletek visszaadására is képes s felvételeiben nagyobb választékot nyújt.

Nálunk, tudtommal még nem tettek kísérletet a beszélőgépnek a modern nyelvtanítás céljaira való ilyen felhasználására. Kívánatos pedig, hogy e téren minél előbb megtörténjen a kezdeményező lépés. A magyar nyelvtanítás ügyét, nemzetiségi vidéken egy hatalmas léppéssel volna hivatva előbbrevinni ez az újítás. A grammofon-ipar bizonyára készséggel állítaná nálunk is cikkeit a tanügy szolgálatába s mindketten csak nyernének vele.

Barla-Szabó Titusz.

A németországi felsőbb leányiskolák az 1907/8. tanévben.

Nagy halom idei értesítő van előttem Németország minden részéből, amely értesítők változatos képekben mutatják be ezen gazdag kulturájú ország középiskolai nőnevelését. Lényegében az iskolák legnagyobb része alig tér el az 1894. máj. 31-én megjelent felsőbb leányiskolai szervezettől, az egyes államok keretén belül azonban gyakori a módosítás. Már az iskolák elnevezései is eltérők. Az átlag *Höhere Mädchenschule*, többször láthatjuk azonban az előkelőbb hangzású *Höhere Töchtertschule*-t s van *Mädchenlyceum* is, valószerűleg francia mintára «lycée de jeunes filles».

Az első lényeges dolog, ami szemünkbe ötlük, azon tény, hogy az iskolák legnagyobb része városi, tehát nem állami. Ilyesmi természetesen csak fejlett kulturális érzékű társadalomban lehetséges. Nálunk ugyan nem igen jutna eszébe a városoknak, hogy felsőbb leányiskolákat állítsanak s tartsanak fenn (dicséret az egy-két kivételnek), hisz még az elemi oktatást is az államra hárítják. Nálunk mindent az államtól várnak, politikai kortesszolgálatok fejében. S az